

Eloy M. Cebrián: Chladné októbrové slnko (kapitoly 14 – 15)

Adriána Koželová, Filozofická fakulta PU, adriana.kozelova@unipo.sk

14

V tom čase sa veľa rozprávalo o generálovi Francovi. Už nebol len bezvýznamným generálom, bol to najvyšší Generalísimo. Povrávalo sa, že komandanti povstaleckého vojska sa stretli v meste Burgos a rozhodli sa ho menovať ich vrchným šéfom aj šéfom „Národného Španielska“, aspoň počas, kým vo vojne víťazili a opäť povolali kráľa. Prvý raz som ho videla v žurnále v kine. Bol to dosť nízky muž s bruchom. Mal plešinu a fúzičky a pôsobil na mňa trochu smiešne. Nevyzeral byť významnou osobnosťou, ani oduševneným bojovníkom. A keď prehovoril škrekľavým hláskom ako v kabarete, všetci v kine sme od smiechu takmer popukali. Vo filmovom týždenníku ho porovnávali s nacistickým vodcom Hitlerom a s vodcom talianskych fašistov Mussolinim. Aj keď si Franco vystúpil na najvyšší zo všetkých balkónov, aj keď vydul brucho a salutoval s pažou hore, ten mužiček bol pre mňa len slabým odvarom ďalších dvoch. Zrejme sa však pozdával kňazom, pretože ho neprestajne obkolesovali a neboli to hocijakí kňazi, ale arcibiskupi a kardináli. Mali ho natoľko radi, že ho vodili pod baldachýnom ako pápeža v Ríme a Franco si musel myslieť, že je skutočným pápežom a že ho sem zoslala Božia prozreteľnosť, pretože o vojne prestal rozprávať ako o obyčajnej vojne, ale nenazval ju inak ako „naša slávna národná krížová výprava“. Všetkým v republikánskej zóne to pripadalo úsmevné, no mne trochu smutné, pretože sme neboli ani pohania ani neverci, ale normálni a obyčajní ľudia a aj keď boli kostoly stále pozatvárané, naďalej sme boli apoštolskí rímskokatolícki kresťania ako predtým. Ale Franco neprestal tárať o krížovej výprave a bol absolútne presvedčený o víťazstve. Podľa neho bol totiž Boh na jeho strane.

Pravdupovediac sa však nám, na strane Republiky, až tak nedarilo. Franco postupoval ďalej. Dorazil do Toleda a oslobodil tam povstalcov z Alcázar, ktorých väznili od začiatku vojny. Ako všetci vieme, Toledo leží v tesnej blízkosti Madridu a bolo nad slnko jasnejšie, že čochvíľa padne aj hlavné mesto. Od tej chvíle sme sa mohli pripravovať na najhoršie. Bolo to len otázkou času, pretože fašistické vojská generála Franca a generála Molu sa chystali na útok. Nevie, čo ich zdržalo. Snáď len to, že Franca zaneprázdňovali vojenské prehliadky a omše, kde bol ústrednou postavou a preto sa ofenzíva proti Madridu pár týždňov zdržala. Za ten čas sa udialo čosi neuveriteľné.

Jednej upršanej októbrovej stredy prišiel otec domov veľmi rozrušený. „Povedali mi, že prídu dnes“ – opakoval každú chvíľu. „Ale kto dnes príde?“ – pýtali sme sa. No namiesto odpovede nás súrilo, aby sme si vzali kabát a dáždnik, lebo nás chcel vziať na jedno miesto. Prešli sme celým mestom až na stanicu, kde už čakalo veľa ľudí a muzikanti v daždi vyhrávali pasodoble. Atmosféra bola sviatočná. Dozvedeli sme sa, že mal čochvíľa prísť vlak plný zahraničných dobrovoľníkov, ktorí prišli do Španielska bojovať za republiku. Naše malé hlavné mesto zvolilo za miesto ich pôsobenia a výškolenia skôr než vyjdú na obranu. „Pre naše mesto je česť, že týmto hrdinom môžeme ponúknuť pohostinnosť“ – povedal nám otec. Ale čas plynul a vlak neprichádzal a bratia sa unavili a začali sa pod dáždnikom nudiť. Tipovala som, že

Paco zanedlho začne byť otravný a presne tak aj bolo. Našťastie sme v tej chvíli začuli pískanie lokomotívy. Zakrátko sa na stanici medzi obláčikmi pary, vítacími heslami a aplauzom zjavil konvoj, ktorý viezol prvých päťsto dobrovoľníkov z Medzinárodných brigád.

Pravdou je, že muži, ktorí vystúpili, nevyzerali ako hrdinovia. Skôr ako vagabundi než vojaci. Pamätám si, že chudáci nevychádzali z údivu, keď sa stretli s takým prijatím po niekoľkých dňoch cesty z Paríža. Možno si mysleli, že hudba ani ovácie nepatrili im, ale niekomu dôležitejšiemu, čo pricestoval tým istým vlakom. Ale keď videli, že sa k nim ľudia približujú a podávajú im ruky, zaplavujú ich pozdravmi a potľapkávajú po pleciach, uvedomili si, že sme sa skutočne tešili, že prišli.

Najskôr ich zoradili na voľnom priestranstve pred stanicou, kde ich malý muž v sivej pláštenke privítal po francúzsky. Z toho, čo povedal, sme nič nerozumeli. Otec nám vysvetlil, že sa volá Kleber a že je to slávny komunistický partizán. Po chvíli dobrovoľníci vytvorili dva zástupy a dali sa na pochod smerom k parku, kde im radnica pripravila slávnostné privítanie. Všetci, čo sme ich prišli čakať na stanicu, sme kráčali za nimi, presne ako sa zvykne na Veľkú noc, keď sa kráča vozom s Pannou Máriou. Kráčali sme do centra a myslela som na to, že tí chudáci s kruhmi pod očami sú dobití a želajú si jedine natiahnuť sa a odpočívať. No len čo muzikanti spustili Internacionálu a ľudia sa zhromažďovali na chodníku, oslavovali ich a zdravili zovretou päťou nahor, ožili a začali pochodovať rezkejšie. Chudáci, museli si ešte postojacky vypočuť poltucet prejavov a tak ich konečne nechali ísť spať.

Zabezpečili pre nich kasárne, lebo od oslobodenia mesta boli prázdne. No zanedlho už nestačili, lebo po prvých päťsto dobrovoľníkoch nasledovali ďalší a ďalší. Prví boli skoro všetci Francúzi, ale zakrátko začali prichádzať mnohé ďalšie národnosti. Prišli Nemci, Rakúšania, Poliaci, Rusi, Taliani, Američania, Angličania, Kanadania, Maďari, Česi a čo ja viem, odkiaľ ešte. Naše malé hlavné mesto, kde sme doposiaľ videli len zopár vartietnych umelcov, sa zo dňa na deň zmenilo na najmedzinárodnejšie mesto v celom Španielsku.

Úrady nevedeli, kde tie davy ubytovať. Keď boli kasárne preplnené, využívali sa skonfiškované domy povstalcov, hotely a školy, kláštory, kostoly, obchodnú komoru, tržnicu a dokonca býčiu arénu. Keď už bolo mesto na prasknutie, začali ich odvážať do okolitých dedín. Z našej bývalej školy sa teraz stali kasárne a myslela som na všetky miesta, kde sa odohrávala značná časť môjho detstva. Triedy, kaplnka, veľké mramorové schodisko a všetky miesta, kde zneli hlasy dievčat a mníšok, sa teraz otriasali pod nárazmi číziem všetkých vojakov z celého sveta.

Priamo v našej ulici sídlili kasárne Brigád. Zriadili ich vo vile notára, ktorého ľudový tribunál odsúdil na väzenie. O Paquitovi sa nič nevedelo. Ani či bol živý alebo mŕtvy. Moje priateľky dvojičky Torresové sa museli s mamou odsťahovať k príbuzným na druhom konci mesta a nikdy viac sme sa spolu nehrali ani nevideli. Aj keď si teraz spomínam, že raz som ich stretla na ulici. Spolu s mamou kráčali po meste a chcela som sa pristaviť a povedať im, ako mi je ľúto ich otca a opýtať sa na Paquita. Už z diaľky ma videli. Meravo na mňa pozerali, neusmiali sa a vôbec nijako nedali najavo, že ma spoznávajú. Keď sme už boli tesne vedľa seba, zastala som na chodníku a pozdravila im. Vtedy ma zbadala ich mama a pozrela na mňa ako ešte nikdy nikto v živote. V očiach sa jej značil strach a nenávisť súčasne a ja som zostala nehybne stáť a nevedela som, čo robiť alebo čo povedať. „Ideme dievčatá, už je neskoro“ – povedala ich mama ľadovým hlasom. A dve priateľky z detstva prešli okolo mňa, akoby som pre nich bola úplne neznámou.

Pohrdanie mojich priateliek ma zarmútilo, no emócie tých dní boli také silné, že až oveľa neskôr som sa zamyslela, čo to v skutočnosti znamená. Ľudia už nevyzerali ako predtým. Bolo to, akoby zázrakom na mieste, kde predtým stálo naše ospalé provinčné mestečko, vyrástlo veľké mesto. Interbrigadisti boli všade. Spomínam si, že najskôr nám pripadalo čudné stretávať sa na uliciach s mohutnými chlapmi. Niektorí boli vysokí blondiaci ako herci v kine. Ulice vo dne v noci zaplavovalo drmolenie cudzích hlasov. Bary boli preplnené a asi aj nevkusné krčmy v čínskej štvrti, no to len predpokladám, lebo slečnám ako ja sa zakazovalo vkročiť na také miesta. Mladé ženy takmer vôbec nemohli vychádzať samé, pretože interbrigadisti po nich pokrikovali a popískovali a aj keď im nebolo rozumieť, často to končilo roztržkami medzi nimi a snúbencami, otcami a manželmi. Pred vojnou bolo úplne normálne, že sme sa hrali sami na ulici, ale teraz nás už nenechali, pretože každému bolo jasné, čo za podivínov sa tu môže objaviť.

Okrem nedôvery však ľudia pociťovali nekonečný obdiv voči tým tisíciam mužov, ktorí doma všetko zanechali a prišli sem bojovať v pre nich cudzej vojne. Mesto zachvátila horúčka optimizmu. Boli sme presvedčení, že ak nám prišli pomôcť dobrovoľníci z toľkých krajín, fašistickí povstanci nemôžu zvíťaziť. Sovietsky zväz začal posielat tanky a lietadlá. V kinách dávali filmy o ruskej revolúcii a všetkým sa nám zdalo, že aj my zažívame revolúciu. Zdravili sme sa zovretou päťou nahor a namiesto „zbohom“ sme sa zdravili „zdar“.

Pamätám si, že sme raz ráno šli s otcom na limonádu do kaviarne v Grandhoteli. Na odchode sme pri stole uvideli sedieť pánov v uniformách a všimli sme si, že otec ich si sňal klobúk a pozdravil ich. Jeden z nich, taký s bielymi vlasmi a dosť pri tele, mu opätovoľ pozdrav pozdvihnutím ruky k baretke. „To bol Marty“ – vysvetlil mi otec vonku – „šéfuje Brigádam. Ďalší boli Gallo, Kleber, Luckas a veliteľ Vidal. Dobre si ich zapamätajte, pretože títo muži budú písať históriu.“

Odvtedy prešlo veľa rokov, ale stále si viem predstaviť, ako tam sedeli a popíjali kávu a hovorili pre mňa nezrozumiteľnými jazykmi. Niektorý z nich zomreli v Španielsku a ďalší ďalej bojovali v iných vojnách, ktoré taktiež neboli ich. Ale pre mužov ako títo bola možno každá vojna ich. Tak ako mi otec nakázal, nikdy som na ich tváre nezabudla.

Neprešiel ani mesiac od príchodu prvých interbrigadistov a začali ich odvádzať do madridského frontu. Všetci sme boli vtedy presvedčení, že hlavné mesto padne na čele s Azaňom, Largom Caballerom a ministrami, ktorí sa rozhodli zbalit kufre a odísť s vládou na iné miesto do Valencie. Otcovi sa to vôbec nepozdávalo a jedného dňa to povedal strýkovi Arturovi.

- Ale Eloy – odvetil mu a ako vždy hájil rozhodnutia vlády – je normálne, že sa sťahujú na bezpečnejšie miesto. Ľudia si tak uvedomia, že aj keď Madrid padne, Republika stojí na nohách, pretože tam, kde je prezident a vláda, bude aj hlavné mesto.

Ale otec o tom príliš presvedčený nebol a povedal strýkovi, že ani tak sa mu to nepozdáva a že naši vládni predstavitelia miesto toho, aby šli príkladom, utekajú preč a veľa ľudí pritom zostáva a za každú cenu bránia hlavné mesto.

Bolo to jasné. V Madride zrejme nezostal nijaký vysokopostavený politik. Prv zostal generál Miaja s pár vojakmi, čo ani neboli poriadne vyzbrojení. Spreádzali ich mnohí milicionári z národnej armády a takisto bežní občania, ktorí dvakrát neváhali, stlačili spúšť a odišli do zákopov v mestskom parku Casa de Campo a v univerzitnom Campuse. Neverím, že tieto

osoby bojovali za Republiku. Skôr si myslím, že bojovali o vlastný život. Vedeli, že ak mesto obsadia fašistickí povstalci, nenechajú na krku ani jednu hlavu živú.

Keď mali interbrigadisti odísť na front, prišla ich z hlavného mesta povzbudiť známa politička Dolores Gómezová. Akt sa uskutočnil popoludní v parku a otec nás tam vzal, aby sme tú slávu ženu počuli rečniť. Brigáda 11, ako nám povedali, hoci sme sa nikdy nič nedozvedeli o tých zvyšných desiatich, bola kompletne nastúpená pred tribúnou. Teraz už nevyzerali takí zničení a zbedačení ako prvý deň. V uniformách a v pozore vyzerali ako skutoční vojaci. Naopak Dolores Gómezová, nazývaná Vášnivka, nevyzerala ako komunistická vodkyňa. Bola to priemerná žena, nosila smútok a pripomínala mi tetu Ruženu. Otec mi povedal, že za mlada si veľa vytrpela a skutočne mala veľmi smutný výraz tváre. Ale keď prehovorila, uvedomili sme si, že to nie je obyčajná žena. V hlase mala oheň. Vášnivka rozprávala o povstaleckých fašistoch, ktorí chceli Španielsko premeniť na väznicu. Povedala, že ich treba zastaviť za každú cenu, aj za cenu obetovania vlastného života, pretože je lepšie umrieť, než žiť zložený na kolená. Potom pod'akovala dobrovoľníkom z Brigád, že nám prišli pomôcť a prisľúbila im, že nebudú bojovať márne, pretože Španielsko je len prvou bitkou a ak sa podarí fašizmus poraziť tu, stane sa tak aj v krajinách, kde sa zrodil. Napokon zvolala: „Neprejdú!“ – a všetci sme nadšene skandovali.

Potom vyšiel na tribúnu muž, čo prišiel s Dolores Gómezovou z Madridu. Bol to ďalší komunista Rafael Alberti. Otec vysvetlil, že je to slávny básnik, no ja som o ňom nikdy nepočula, pretože v škole sme čítali básne len o Ježiškovi a Panne Márii. Pán Alberti vyslovil slová vďaky a interbrigadistom zaželal šťastie v boji. Potom im prečítal zopár veršov, čo pre nich napísal. Nerozumeli ani slovo a hľadeli jeden na druhého zadrživajúc smiech. No mne báseň pripadala krásna, hoci nepamätám, ako začínala. Bolo tam niečo také:

Prichádzate z veľkých dial'av ... ale čo tie dial'avy

znamenajú pre odvážnych mužov ako vy?

Potom rozprával veľa o smrti. Ale nie preto sa mi zdala báseň smutná. Keď Alberti recitoval, všetkým nám začalo biť srdce veľmi veľmi rýchlo, akoby rytmus veršov znel ako bubon na bojovom poli.

Tlieskali sme, až nás pálili dlane a spievali sme Internacionálu s päťou zovretou nahor, lebo spolu s bratmi sme ju počuli toľkokrát, až sme sa ju museli naučiť spamäti, hoci sme nevedeli, čo znamenajú slová ako „hor sa sveta proletári“ alebo „hladom mučení“. Interbrigadisti spievali každý vo svojom jazyku a slová sa zmiešali do jednej hatlaniny, ale nezáležalo na tom. Krátko nato odpochovali smerom na stanicu na vlak, ktorý ich mal zaviesť na front. Ľudia ich oslavovali z chodníkov aj balkónov. Šiel s nimi Kleber a všetci vyzerali veľmi spokojní, že idú bojovať. Úbožiaci. Čo mohli vedieť o hrôzach, ktoré na nich číhali v Madride?

Bitka o získanie hlavného mesta sa odohrávala počas dvoch mesiacov a tom čase nacionalisti a ich kamaráti Taliani a Nemci zaútočili na Madrid so všetkým, čo mali. Bomby, tanky a lietadlá. Ale ako nám sľúbila Dolores Gómezová, nepodarilo sa im prejsť.

Radosť v republikánskej zóne bola nekonečná, pretože až dovtedy sme si mysleli, že prehra je len otázkou času. A zrazu sme videli, že jestvuje možnosť zastaviť fašistov. Zo sna nás ale zanedlho zobudilo dobytie mesta Málaga. Talianski letci sa zabávali, keď zo vzduchu ostreľovali ľudí, čo utekali.

Myslím, že počas madridskej bitky bol zastrelený José Antonio Primo de Rivera. Otec o šéfovi fašistickej strany Falange zajatom v Alicante od začiatku vojny nikdy nič dobrého nepovedal. Hovoril o ňom len zriedka a aj vtedy ho nazýval „panášik“ alebo „diktátorov syn“. Už som spomínala, ako znevažoval stranu i všetko s ňou spojené, čo ten človek založil. No keď ho zabili, otec sa vôbec netešil. Povedal, že to bolo trochu nízke a mrzké a že mnohí budú musieť za tú nezmyselnú smrť zaplatiť. „Teraz už Franca nemá kto zastaviť“ – povedal strýko Arturo -. Od radosti asi skáče po plafón.“

Ale ja s bratmi sme ani náhodou nechápali význam smrti Prima de Riveru. Koniec koncov na fronte zomierali ľudia každý deň. Nehovoriac o tom, že všetky tie úmrtia pre nás neboli skutočné, lebo sa vždy odohrávali na iných miestach. Spomínam si, že vojnové udalosti nás bavili a dojímali. Počúvali sme, čo si rozprávajú dospelí a potom sme listovali v otcovom atlase a prechádzali prstom po všetkých názvoch miest, kde sa odohrávali posledné bitky. Koryto rieky Jarama, dedina Brúñete, mesto Guadalajara... Po chrbte nám behali zimomriavky, keď sme zistili, ako blízko sa to odohrávalo. Len zopár stoviek kilometrov od nás duneli pušky a guľomety a lietadlá zhadzovali smrteľné nálože na mestá ako naše. Mysleli sme si, že sme mimo nebezpečenstva, pretože od Fašistického týždňa prešlo veľa mesiacov. Na vtedajší strach sme už zabudli. Žili sme v presvedčení, že v našom meste k takým katastrofám nemôže dôjsť. Čoskoro sme okúsili, že v tých časoch nikto nie je mimo nebezpečenstva.

Prvé bombardovanie nás zastihlo krátko po Vianociach, no neboli to ani Vianoce ani nič podobné. Mama nás s Anikou poslala na trh. Museli sme tam byť už veľmi skoro, pretože zakrátko sa vypredalo aj to málo, čo mali a rady boli také dlhé, že sa tiahli od trhoviska až po Hlavné námestie. Už zopár dní tam prichádzali hliadky a robili poriadok. Ženy sa totiž po dlhých hodinách čakania, kedy už prídu na rad, pustili do hádky. Že „nie, pani, vy nie ste na rade“, že „nie ste náhodou drzá, že sa nechcete postaviť do radu?“, že „drzá ste vy, hanbite sa“. Koniec koncov, stále to isté dookola, ale oveľa horší bol strach, že sa človek bude musieť vrátiť s prázdnyim košíkom. Lenže my sme tam s Anikou museli tráviť ktoviekoľko času. Už sme takmer došli na rybí trh, no zrazu sa zjavil policajt a všetky nás poslal okamžite preč, pretože bol vzdušný poplach. Anika nelenila a bez váhania odprskla, že nie pane, od božieho rána že čaká v rade a že neodíde, aj keby prišiel sám veľký Franco ako Martin na bielom koni s celým zástupom maurskej stráže. Strážnik na ňu pozrel, akoby neveril vlastným očiam a napokon na ňu nakričal: Budú nás bombardovať, stvora božia, hľadajte si úkryt!“ Vtedy sa veľmi zľakla, zapišťala, tak ma schytila za ruku a vybehli sme z trhoviska doprostred hlúčika žien v zásterách a s košíkmi pod pazuchou. „Ach Panenka Mária Najčistejšia! Kam sa ukryjeme?“ – pýtala sa Anika, lebo už bolo počuť motory blížiacich sa lietadiel. Pobehovali sme zo strany na stranu ako bláznivé a hľadali sme úkryt v otvorenej bráne, bežali sme ako šialené, ale ako sa zdalo, ľudia pozamykali na sto zámkov, aby sme nemohli vojsť. Ani som

nevedela, či úkryt v bráne postačí. Nikdy som nezažila vzdušné bombardovanie, ale cítila som, že to musí byť čosi horšie než letné udalosti. Keď sa už zvuk lietadiel menil na hluk hromobitia, zakričala som: „Domov! Poďme domov!“

Trhovisko od nás nebolo ďaleko, päť minút svižným tempom, ale ja a Anika sme to zvládli ani nie za tri a to som ju musela ťahať, pretože chuderka od strachu úplne skamenela. Z diaľky už bolo počuť prvé výbuchy. Najskôr zaznelo pískanie, ktoré bolo stále prenikavejšie a potom výbuch bomby. Keď vybuchla, Anika silno pišťala a ja som sa začala báť, že omdlie a budem tam s ňou musieť zostať. Uprostred vyľudnenej ulice a lietadlá na nás budú zhadzovať bomby. Konečne sme dobehli k nám domov. Brána bola našťastie otvorená. Vošli sme a mama sa ihneď zjavila v zadnej bráne, kde mal prenajatú izbu policajný komisár. Komisár ani otec neboli doma, ale jeho žena vyšla hore, len čo bolo počuť prvé lietadlá a zavolala našu rodinu ukryť sa k ním, pretože bolo istejšie zostať dolu v zadnom byte než v prednom. Takže sme sa ukryli všetci: komisárova žena a dcérou, mama a bratia, lebo bola našťastie sobota a nemali školu, sestrička Angelita a jej pestúnka María Luisa, Anika a ja. Všetci sme sa zavreli u nich v kúpeľni, lebo bola celkom vzadu. Nevie, prečo tam. Možno keby niektorému z detí bolo treba na záchod alebo si mysleli, že keď je to zadná miestnosť, bude istejšia ako izby smerom do ulice. Problém bol v tom, že nás tam bolo deväť. Sedeli sme na zemi opretí chrbtom o stenu, natlačení ako sardinky v konzerve. Každý mlčal, ale bolo počuť ako sa ženy pošepky modlia a mama napokon z vrečka zástery vytiahla ruženec a začala sa modliť, aby sme sa všetci mohli pridať. Veľmi nám to pomohlo, lebo jeden Zdravas za druhým nám pomáhal udržať si čistú hlavu a nemyslieť viac na bomby. Sedela som medzi bratmi. Gabriel vyzeral ako vždy pokojný, ale Paco sa triasol, akoby mal zimnicu. Maličká sa v náručí Maríe Luisy poriadne smiala. Asi sa jej zdalo zábavné byť s toľkými ľuďmi na záchode a možno si myslela, že sa hráme na schovávačku. Tlieskala rúčkami a chcela zísť dolu a zahrať sa so mnou, no nemala som chuť držať ju, tak som tam zostala schúlená a zakrývala som si uši dlaňami, lebo som nechcela počuť hluk lietadiel, ktoré sa každou sekundou blížili. V tej chvíli zaznel hrozivý rachot a v dome zarinčalo rozbité sklo. Maličká sa rozplakala, ženy tiež a mama sa neprestala modliť ruženec. O dosť zvýšila hlas, aby prehlušila zvuk motorov. Bratia sa ku mne tak pritlačili, že mi skoro nedali dýchať. Všimla som si, že Paco mal vlhké nohavice a veľmi dobre som vedela, ako sa chudáčik hanbí. Zotrvali sme tak polhodinu a neodvážili sme sa odtiaľ vyjsť, až kým hluk motorov celkom neutíchol a zdalo sa nám, že sa lietadlá viac nevrátia. „Bohu vďaka, Bohu vďaka“ – vravela mama. Všetky okná smerom do ulice boli porozbújané. Dlážku v byte sme našli posiatu roztriešteným sklom.

Otec prišiel krátko nato ako uzlík nervov. Bombardovanie ho prekvapilo cestou domov a nemal inú možnosť, než ukryť sa do pivnice jedného klienta. Vybozkával nás a povedal nám, že nemohol znieť ten strach o nás, či sa nám niečo stalo. Tak nám vyrozprával ako na konci ulice padla bomba, že z jedného domu zostalo len rumovisko a budovy okolo neho sa poriadne poškodili. Ten výbuch vyrazil všetky naše okná smerom do ulice.

Cebrián, Eloy Miguel: *Bajo la fría luz de octubre*. Madrid: Alfaguara 2003.

Dostupné na:

[http://www.xn--](http://www.xn--c1ajahiit.com/?%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0=Bajo_La_Fra_Luz_De_Octubre_%D1%81%D1%82%D1%80=6)

[c1ajahiit.com/?%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0=Bajo_La_Fra_Luz_De_Octubre_%D1%81%D1%82%D1%80=6](http://www.xn--c1ajahiit.com/?%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0=Bajo_La_Fra_Luz_De_Octubre_%D1%81%D1%82%D1%80=6)

„Tento článok bol vytvorený realizáciou projektu *Dovybavenie a rozšírenie lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočnického centra*, na základe podpory operačného programu Výskum a vývoj financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.“